

eleştirdiği “Tanzaphilia” başlıklı makalesi de bu dergide çıktı. Bu fikirleri Afrika'nın kendi kendini köleleştirmesine giden yol olarak gören Mezrûî, “Nkrumah the Leninist Czar” başlıklı makalesinde Gana'nın kurucusu Kwame Nkrumah'nın otoriter politikalarının önün alınmaz bir diktatörlüğe doğru gittiğine dair kaygılarını dile getirdi. Mezrûî sadece yazılarıyla siyasî tartışmaları halka açılmasını sağlamakla kalmadı, aynı zamanda halk ile iç içe Afrika'nın öncü halk aydını olarak tanındı. Dünya çapında en iyi konuşan entelektüellerden biri olarak kabul edilen Mezrûî, James Baldwin, Richard Falk gibi aydınlar ve siyasetçilerle aynı kategoride değerlendirildi. Nitekim çoğu zaman onun hitabetiyle büyülenen Richard Falk, Mezrûî'yi şöyle övmektedir: “Harika hitabet kabiliyeti, öğretici mukabeleleri ve engin düşünce dünyasının yanı sıra Ali benim için gece geç saatlere kadar süren, derin konularda sohbetler ettiğimiz bir dost olarak hâlâ canlı... Onun yeteneğini ve hayal gücünü karşılaştırmam gerekirse aklıma bir tek, kendisinde de Ali Mezrûî'deki büyüleyici aklı ve kalbî nitelikleri takdir edebildiğim James Baldwin geliyor. Onunla ilgili bendeki en önemli hâtıra, Ali'yi dinlerken sadece Afrika'da otorite olan bir ismi değil aynı zamanda insanlığın evrensel sesini dinlemekte olduğumu fark etmemdir.” Kenyalı romancı ve entelektüel Ngugi wa Thiong'o ise konuşmalarını binlerce kişinin dinlemesinden dolayı Mezrûî'yi “akademik bir rock yıldızı” diye tanımlar.

Çeşitli dallarda yazılar kaleme alan Mezrûî özellikle gençlik yıllarında doymaz bir iştahla kitap okudu, böylece Afrika'yı dünyanın geri kalanına, dünyayı da Afrika'ya bağlamış oldu. Afrika birliği, uluslar arası diplomasi, ırk ve ırklar arası ilişkiler, doğaya dair meseleler, cinsiyet eşitliği ve İslâmcı aşırı grupların yükselişi gibi hemen her konuda makaleler yazdı. En önemli gördüğü mesele ise küresel düzeyde ilişkilerin belirlenmesinde kültürün merkezî rolünün göz ardı edilmesidir. Samuel Huntington'ın “medeniyetler çatışması” tezini ortaya atmasından çok önce kültürel fay hatlarının siyasal fay hatlarına dönüştüğünü ileri sürerek kültürü uluslar arası diplomasiye merkezine koyan ilk siyaset bilimci ve uluslar arası ilişkiler teorisyeni oldu. Bu düşüncelerle Binghamton Üniversitesi'nde Albert Schweitzer kürsüsü başkanlığı yaptığı sırada Institute of Global Cultural Studies'i kurdu.

Mezrûî, otuzdan fazla kitabın yanı sıra Afrika ve dünya siyasetine dair neredey-

se bütün önemli dergilerde 300'den fazla makale yayımladı. Oxford, Cambridge, Harvard, Jawaharlal University, New Delhi, University of Singapore, International Islamic University of Malaysia, University of London, Ankara Üniversitesi, Fatih Üniversitesi, University of Lagos, University of Nairobi, Stanford, Yale, University of California gibi üniversitelerin yer aldığı dünyanın pek çok üniversitesinde ders verdi. En uzun süreli görevlerini Afrika ve Afro-Amerika çalışmaları profesörü olarak University of Michigan, Cornell University ve Binghamton University'de yaptı; Binghamton University'den vefatından sadece bir ay önce 1 Eylül 2014 tarihinde ayrıldı. Çok sayıda üniversiteden fahri doktora unvanlarına da sahip olan Mezrûî, Birleşmiş Milletler, Afrika Birliği, Dünya Bankası gibi kurumlarda danışmanlık yapmış, hatta bir zamanlar Birleşmiş Milletler genel sekreterliği için adı söylenir olmuştur. Mezrûî hiçbir tartışmadan kaçınmamış, birçok hassas konuda muhalif pozisyon alarak tartışmaların daha da kızışmasına yol açmıştır. Meselâ İsrail'in Filistin'e karşı politikalarında ateşli bir İsrail muhalifi olarak üçüncü dünyanın ve müslüman ülkelerin dışarıdan bir müdahale olmadan kendi geleceklerini belirleme haklarını savunmuştur. Eleştirilerini her zaman gerçek verilere dayandırmış, ideolojik taassupların ezeli düşmanı olmuştur. Çok çeşitli yerlerden konuşma teklifleri alan Mezrûî 1970'lerin sonlarında BBC Reith Lecture serisinde konuşmalar yapmış, ardından The Africans adıyla meşhur olan televizyon programına gelmiştir.

Eserleri. Mezrûî'nin çoğunluğu makale derlemelerinden meydana gelen önemli eserlerinden bir kısmı şunlardır: *Towards a Pax Africana* (doktora tezinin gözden geçirilerek yayımlanmış şeklidir), *The Political Sociology of the English Language*, *The Trial of Christopher Okigbo*, *Africa's International Relations*, *Political Values and the Educated Class in Africa*, *The Political Culture of Language: Swahili, Society, and the State*, *A World Federation of Cultures: An African Perspective*, *Cultural Forces in World Politics*, *Islam: Between Globalization and Counter Terrorism*.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali A. Mazrui, *Afrikanlar: Üç Farklı Kültürel Miras* (trc. Yusuf Kaplan), İstanbul 1992; a.mlf., *The Power of Babel: Language and Governance in the African Experience*, Oxford 1998; a.mlf. – M. Tidy, *Nationalism and New States in Africa: From About 1935 to the Present*, London 1987; a.mlf. – Alamin M. Mazrui, *Swahili State and So-*

ciety: The Political Economy of an African Language, Nairobi 1995; Abdallah Saleh Farsy, *Imam Shafi na Wanauyuoni wa Afrika ya Mashariki*, Zanzibar 1947; Ahmed Idha Salim, *The Swahili Speaking Communities of Kenya's Coast, 1895-1965*, Nairobi 1973; D. Frank, “Producing Ali A. Mazrui's TV Series, The Africans: A Triple Heritage”, *The Global African: A Portrait of Ali A. Mazrui* (ed. Omari H. Kokole), Trenton 1998, s. 297-307; Seifudien Adem, *Paradigm Lost, Paradigm Regained: The Worldview of Ali A. Mazrui*, New York 2002; “How Ali Mazrui, the Global Kenyan, Charted my path”, *Ngugi wa Thiong'o' the Sunday Nation*, Nairobi 15 October 2014; İbrahim Oruko, *Kenya: Tribute to Prof Ali Mazrui: One of the World's most Influential Scholars*, <http://allafrica.com/stories/201410141203.html> (11.03.2015).

MOHAMED BAKARI

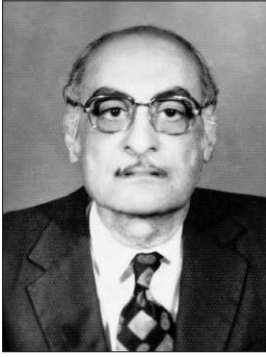
MISRÎ, Hüseyin Mücîb

(حسين مجيب المصري)

(1916-2004)

Mısırlı Türkolog,
şair ve yazar.

19 Şubat 1916'da Mısır'ın üst düzey bürokrat ve aristokratlarının yetiştiği köklü bir ailenin çocuğu olarak Kahire'de doğdu. Babası Kahire Üniversitesi'nin Dârüülûm Fakültesi dekanlarından Ali Hüsnü Bey, annesi eski nazırlardan Mehmed Sâkıb Paşa'nın kızı Fatma Hanım'dır. Dedesi Sâkıb Paşa'nın Şobra semtindeki konağında Avusturyalı bir mürebbiyenin gözetiminde yetişen Hüseyin Mücîb çok erken yaşta Fransızca öğrendi. Çocukluğundan itibaren şiirle ilgilendi. İlköğretim sırasında Ahmed Şevki, Mustafa Sâdık er-Râfî ve Cibrân Hafîl Cibrân'ın eserlerini okumaya başladı. Bu arada özel hocalardan eğitim aldı. On dört yaşına geldiğinde İbnü'l-Fâriz, İbn Zeydün ve Mütenebbî gibi Arap şairlerinin birçok şiirini ezberlemişti. On beş yaşında iken taşındıkları Zemâlik'teki Sa'diyye Sâneviyyesi'ne devam ettiği yıllarda Fransızca şiir yazabiliyordu. “Solgun Bir Gül” adlı ilk Arapça şiiri mektebin dergisinde yayımlandı (1931). Bu okulu bitirdikten sonra Edebiyat Fakültesi'nin Arapça ve Doğu Dilleri Bölümü'ne girdi (1935). Fakülte yıllarında iyi bir öğrenim görmesinin yanı sıra Farsça, Türkçe, İngilizce, İtalyanca ve Almanca öğrendi. Aynışems Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türkçe ve Farsça asistanlığına tayin edildi. Doktora konusu olan Fuzûlî hakkında araştırmalar yapmak ve kütüphanelerde incelemelerle bulunmak üzere 1951'de gittiği İstanbul'da bir yıl kaldı. Dönüşünde Arap dünyasında Türk edebiyatı hakkında ilk derli toplu eser olan *Târîhu'l-edebi't-*

Hüseyin
Mücib
el-Mısır

Türki'yi neşretti (Kahire 1951). 1955'te tamamladığı teziyle bu alanda doktora yapan ilk Arap araştırmacı oldu. Ardından fakültede bir Türkoloji bölümü açtı. Muhammed Hasan ez-Zeyyâd ve çok sonraki yıllarda Mısır'da Nobel edebiyat ödülü alan Necib Mahfûz gibi isimlerle dostluk kurdu. 1944'te Mısır Başbakanı Şerif Paşa ailesinden bir hanımla evlendi. Dikkat çekici çalışmaları ve yayımları sayesinde kısa zamanda profesörlüğe yükseldi, bölüm başkanlığına ve fakülte dekanlığına tayin edildi. Kahire, Aynişems, Ezher, Hilvan ve Kahire'deki Amerikan üniversitelerinde ders verdi. Amerika'nın çeşitli üniversitelerinde, İngiltere, Kuzey Afrika, Ürdün, Suudi Arabistan, Küveyt, İran, Azerbaycan dahil yirmi bir üniversitede çalıştı, birçok talebe yetiştirdi. Bu faaliyetleri dolayısıyla "amîdü dirâsâti'l-âdâbi's-Şarkıyye" lakabıyla anıldı. 12 Aralık 2004'te Kahire'de vefat etti ve dedesinin adıyla anılan Sâkıb Paşa Mezarlığı'na defnedildi.

Mısır'nın Türkçe ve Farsça'ya dair çalışmaları kendi ülkesinin dışında daha çok yankı bulmuş ve orada birçok defa ödüllendirilmiştir. Muhammed İkbâl'in doğumunun 100. yılında (1977) kendisine Pakistan'da İkbâl madalyası verilmiş, 1987'de Devlet Başkanı Ziyâülhak tarafından yüksek başarı mükâfatıyla onurlandırılmıştır. 1985 Ağustosunda Devlet Enformasyon Müdürlüğü'nce Türkiye'ye davet edilmiş, İstanbul ve Ankara'daki üniversitelerde yapılan toplantılarda Türkçe şiirlerini sunmuştur. Türk kültürüne yaptığı hizmetlerden dolayı 1995 yılında Marmara Üniversitesi tarafından kendisine fahri doktora payesi verilmiştir. Karaçi'de bulunan İmam Ahmed Rızâ Araştırma Merkezi 1999'da onu altın şeref madalyası ile ödüllendirmiş, Mısır Kültür Bakanlığı tarafından 2003 yılında İslâm edebiyatı üstün başarı ödülüne lâyık görülmüş, aynı yıl Modern Edebiyat Birliği de Mısır'ya fahri doktora onurunu vermiştir. Hakkında Mısır'da yüksek lisans ve doktora, Pakis-

tan'da ise bir doktora tezi (bk. bibl.) hazırlanmıştır.

Hüseyin Mücib'in üzerinde durulması gereken önemli bir yanı da şairliğidir. Küçük yaşlarından beri önce Arap şiiri, da ha sonra Türk ve Fars şiirlerinin etkisiyle yazdığı kasidelerini 1945'lerden itibaren dergilerde yayımlamıştır. Doktorasını tamamladıktan sonra aruz vezniyle kaleme aldığı şiirleri divanlar halinde neşretmiş, bunları sadece sanat endişesiyle değil aynı zamanda etkilendiği Türk ve Fars şairleri gibi ruh-madde, hayat-ölüm, aşk-âşik-mâşuk gibi düşünceleri öne çıkararak yazmıştır. Hayatı bir kavga ve çatışma alanı olmaktan ziyade hoşgörü, dostluk, kardeşlik, sevgi ve uzlaşma alanı olarak görmüş, şiirlerini klasik Fars ve Türk şairleri gibi hikmetler, darbimeseller, hayaller ve âhenk temalarıyla süslemiştir. Ayrıca Arap şiirine ilk defa Türk ve Fars şiirinin özelliklerinden redifi aktarmış, mesnevi tarzını kullanmış, terkibibend ve terciibend nazım şekillerini Arap edebiyatına dahil etmiştir. Türk ve Fars edebiyatlarında önemli bir yeri olan mevlid, ramazânıyye, na't, nefes ve mi'racla ilgili şiir türlerini Arap şiirine kazandırmıştır. Fars ve Türk tasavvuf şiirinin etkisi altında kalan Mısır, bu tarzda sembolik ve lirik şiirler nazmetmiştir. Ancak kendisinin de belirttiği gibi Türkçe şiirleri Arapça şiirleri kadar başarılı değildir.

Mukayeseli edebiyat alanında önemli çalışmalar yapan Mısır, Arap, Türk ve Fars dili ve edebiyatına dair gerçekleştirdiği çalışmalarla Arap ve İslâm dünyasında ihmal edilmiş olan bu konuda bilhassa üç edebiyatın birbirinden beslendiğini göstermiştir. Arap edebiyatında bulunmayan tür, şekil ve özellikleri ortaya koyarak her üç edebiyatın aynı kadim kök üzerinde gelişen kuvvetli dallara benzediğini örnekleriyle göstermiş ve bunu İslâm edebiyatı olarak adlandırmıştır. Onun mukayeseli çalışmalarında dikkat çeken bir yönü de müslüman toplumların halk edebiyatı alanlarında da eser vermiş olmasıdır. Ramazan ayı, Selmân-ı Fârisî ve Ebû Eyyüb el-Ensârî, Kerbelâ, Kudüs, kadın, çiftçilik gibi ortak konularda yazdığı eserlerde İslâm halk edebiyatı ve İslâm folklorunun da aynı kaynaktan beslendiğini söylemiştir. Mısır Arap gazete ve dergilerinde makale ve şiirleri yayımlanan velûd bir yazardır. İlmî yazılarını yirmi yedi yıl süreyle üyeliğini yaptığı *Mecma'u'l-luğati'l-'Arabıyye* dergisi ve çalıştığı üniversitelerin ilmî dergilerinde yayımlamıştır. Bunun dışında Mısır'da çıkan *el-Livâ'ü'l-cedid*

ve *Minberü's-şark*, Suudi Arabistan'da çıkan *Kâfîletü'z-zeyt*, Lübnan'da çıkan *el-Edib* ve Suriye'de çıkan *el-Vürûd* gibi yirmi beşe yakın dergide yazıları neşredilmiştir.

Eserleri. Telif. 1. Fârisiyyât ve Türkiyyât (Kahire 1948). Yazar bu ilk eserini halıkın Fars ve Türk edebiyatlarını tanıyabilmesi için sade bir dille kaleme almış, şiir örneklerine fazla yer vermeden geniş kitelerin ilgisini çekecek edebî konulara öncelik tanımıştır. **2. Min Edebi'l-Fürs ve't-Türk** (Kahire 1950). Eserde Fars ve Türk tarihi, sanatı, mimarisi ve edebiyatından örnekler verilerek ilk mukayeseli edebiyat çalışması ortaya konmuştur. **3. Târîhu'l-edebi't-Türkî** (Kahire 1951, 2000). Burada Türkler, Türk edebiyatının doğuşu, gelişmesi, klasik ve modern dönemlerin önemli şairleriyle eserleri üzerinde durulmuş, son bölüm halk edebiyatına ayrılmıştır. Mısır bu kitabını Sâdık Neşet'le birlikte Farsça'ya tercüme etmiştir. **4. Şem'a ve ferâşe** (Kahire 1955). Şairin Arapça ilk şiir kitabıdır. **5. Verde ve bülbül** (Kahire 1958). Türk ve Fars edebiyatlarının izlerini taşıyan şiirlerinin yer aldığı eserin mukaddimesinde Mısır şiir ve şairde bulunması gereken özellikler hakkında bilgi vermektedir. **6. Fi'l-Edebi'l-'Arabî ve't-Türkî** (Kahire 1962). Bu kapsamlı eserde her iki edebiyatta şiir türleri, ortak alanlar olan Leylâ ve Mecnûn, tasavvufî unsurlar, mevlid metinleri, tabiatın şiire yansımaları gibi konularla şair hükümdarlar ele alınmıştır. **7. Hüsnün ve 'aşk** (Hüsn ü aşk, Kahire 1963). Şairin Arapça üçüncü şiir kitabıdır. **8. Hemse ve nemse** (Kahire 1964). Arapça şiirlerinin toplandığı dördüncü kitabıdır. **9. Ramazân fi's-şîri'l-'Arabî ve'l-Fârisî ve't-Türkî** (Kahire 1965). **10. Fi'l-Edebi'l-İslâmî: Fuzûli el-Bağdâdî emîrû's-şîri't-Türkî el-kadîm** (Kahire 1967). Fuzûlî'nin her yönüyle ele alındığı bu hacimli kitap müellifin doktora tezi olup Mısır'da Türkoloji sahasında yapılmış ilk tezdır. Yayımlandığında büyük ilgiyle karşılanan kitap Rusça'ya da çevrilmiştir. **11. Şîlât beyne'l-'Arab ve'l-Fürs ve't-Türk** (Kahire 1970). Eserinin ilk bölümünde Araplar'la Farslar, ikinci bölümünde Araplar'la Türkler ve üçüncü bölümünde Farslar'la Türkler arasındaki ilişkiler çeşitli yönlerden incelenmektedir. **12. İrân ve Mısır 'abre't-târîh** (Kahire 1972). **13. eş-Şahâbiyyü'l-celil Selmân el-Fârisî 'inde'l-'Arab ve'l-Fürs ve't-Türk** (Kahire 1973). Eser Farsça'ya da çevrilmiştir. **14. Ebû Eyyüb el-Ensârî 'inde'l-'Arab ve't-Türk** (Kahire 1974). **15. İkbâl ve'l-**

‘âlemü’l-‘Arabî (Kahire 1976). İngilizce olarak da yayımlanmıştır. **16. Şubh** (Lahore 1977). Müellifin Farsça şiirlerinin toplandığı, aynı kafiye ve aynı vezinde Arapça tercümelerinin de yer aldığı eser, Mısır’la İran arasında uzun bir dönemden sonra diplomatik ilişkilerin yeniden başlaması hâtırasına yazılmıştır. **17. el-Mu‘cemü’l-câmi‘ Urdî-‘Arabî** (Karaçi 1978, Hasan el-A‘zamî ile birlikte). **18. İkbâl ve’l-‘Kur‘ân** (Kahire 1978). İkbâl’in eserleri ve fikirleri üzerinde Kur‘ân-ı Kerîm’in etkisinin ele alındığı bu kitap Sâlih b. Şemseddin en-Nedvî tarafından Urduca’ya çevrilmiştir. **19. el-Edebü’t-Türkî** (Kahire 1979). **20. Fi’l-Edebi’s-Şa‘biyyi’l-İslâmi’l-mukâren** (Kahire 1980). Eserde müslüman milletlerin halk edebiyatı karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

Diğer Telif Eserleri: *İkbâl beyne’l-muslihîne’l-İslâmiyyîn* (Kahire 1980); *Şevk ve zikrâ* (Kahire 1981, Arapça şiirlerinin yer aldığı bir kitaptır); *Verdetün zâbile / Solgun Bir Gül* (Kahire 1984, mesnevi tarzında yazılan yirmi beş Arapça kasideyle bunların serbest Türkçe çevirilerinden meydana gelir. Eserde şiirin manzum olarak tercüme edilmesi gerektiğini söyleyen şair, edebî zevki daha iyi yansıtabilmek için sanatkârın bazı yerlerde serbest tercümeyle başvurabileceğini de ifade eder); *el-Mu‘cemü’l-Fârisiyyü’l-‘Arabîyyü’l-câmi‘* (Kahire 1984); *Eserü’l-Fürs li-ḥaḍarati’l-İslâm* (Kahire 1984); *Mısr fi’s-Şi‘ri’t-Türkî ve’l-Fârisî ve’l-‘Arabî* (Kahire 1985); *Mevce ve şahrâ* (Kahire 1986, müellifin Arapça divanıdır); *Mu‘cemü’d-devleti’l-‘Osmaniyye* (Kahire 1989, bu çalışmada Osmanlı literatüründe kullanılan deyim ve terimlerin yanında padişah ve meşhur kişilerin hayatına dair bilgi verilmiştir); *el-Mer‘e fi’s-Şi‘ri’l-‘Arabî ve’l-Fârisî ve’l-Türkî* (Kahire 1989); *el-Üştûre beyne’l-edebî’l-‘Arabî ve’l-Fârisî ve’l-Türkî* (Kahire 1991); *Mu‘cemü’s-Sultân Kâbûs li’l-esmâ’i’l-‘Arabîyye* (Kahire 1991, bir heyet tarafından hazırlanan ve Uman Devlet Başkanı Sultan Kâbus adına kaleme alınan eserde Arapça isimlerin etimolojisi üzerinde durulmaktadır); *Eserü’l-mu‘cemi’l-‘Arabî fi luḡati’s-Şu‘ûbi’l-İslâmiyye* (Kahire 1992, Arapça sözlük çalışmalarının Türkçe, Farsça ve Urduca sözlüklere etkisinin incelendiği eserde bu dillerin etkileşiminin ele alındığı uzun bir mukaddimenin ardından Arapça’dan Farsça, Türkçe ve Urduca’ya geçen kelimeler sıralanmıştır); *el-Endelûs beyne Şevki ve İkbâl* (Halep 1994); *el-Mescid beyne şu‘a-*

râ’i’l-‘Arabîyye ve’l-Fârisiyye ve’l-Türkîyye ve’l-Urdîyye; *el-Ḳuds beyne şu‘arâ’i’s-Şu‘ûbi’l-İslâmiyye* (Kahire); *Kerbela’ beyne şu‘arâ’i’s-Şu‘ûbi’l-İslâmiyye* (Kahire 2000); *Ğazavâtü’r-Resûl beyne şu‘arâ’i’s-Şu‘ûbi’l-İslâmiyye* (Kahire 2000); *el-İsrâ’ ve’l-mî‘râc fi’s-Şi‘ri’l-‘Arabî ve’l-Fârisî ve’l-Türkî* (Kahire 2000); *el-Fellâh fi’s-Şi‘ri’l-‘Arabî ve’l-Fârisî ve’l-Türkî* (Kahire 2000); *Beyne vâlid ve veledih fi’s-Şi‘ri’l-‘Arabî ve’l-Fârisî ve’l-Türkî ve’l-Urdû* (Kahire 2004, eserde Arap, Fars, Türk ve Urdu edebiyatlarında baba ile çocuk arasındaki ilişkinin şiirlere nasıl yansdığı incelenmektedir).

Tercüme. 1. Fi’s-Semâ‘ (Kahire 1973). Muhammed İkbâl’in *Câvidnâme* adlı eserinden. **2. Hediyyetü’l-Hicâz** (Kahire 1975). Muhammed İkbâl’in *Armağân-ı Hicâz* adlı divanından. **3. Ravzatü’l-esrâr** (Kahire 1977). Yine Muhammed İkbâl’in *Gülşen-i Râz-ı Cedid* adlı divanının nazmen tercümesi ve tasavvufî unsurları bakımından değerlendirmesidir. **4. Meşriḳ Zemîn der Âyine** (Milano 1979). Necmeddin Bammât’in *L’orient dans un miroir* adlı eserinden. **5. el-Edebü’l-Fârisiyyü’l-kâdim** (Kahire 1980). Paul Horn’un *Geschichte der Persischen Litteratur* adlı kitabının giriş ve değerlendirme notlarıyla birlikte çevirisidir. **6. el-Mevlidü’ş-şerîf** (Kahire 1981). Süleyman Çelebi’nin *Vesiletü’n-necât*’ının tercümesi, şerhi ve diğer mevlidlerle karşılaştırılmasıdır. **7. Mâ Verâ’e’t-ṭabî‘a fi İrân** (Kahire 1987). Muhammed İkbâl’in *Six Lecture on the Reconstruction of Religious Thought in Islam* adlı doktora tezinden (Lahore 1930, 1934). **8. el-Edebü’l-İslâmî fi şibhi’l-kârreti’l-Hindiyyeti’l-Bâkistâniyye** (Kahire 1988). Graham Billy’nin *Urdu Literature* adlı eserinin bazı ilâve ve yorumlarla tercümesidir. **9. el-İslâm beyne med ve cezr** (Kahire 1990). Hindistanlı şair Eltâf Hüseyin Hâlfî’nin *Müseddes-i Medd ü Cezr-i İslâm* adlı manzum eserinden. **10. er-Riḥle ilâ Mısr ve’s-Sûdân ve’l-Habeşe** (nşr. Mâcide Mahlûf, Kahire 1427/2006). Evliya Çelebi’nin Mısır, Sudan ve Habeşistan seyahati notlarının tahkikli tercümesidir. Hüseyin Mücib el-Mısrî, Mehmed Âkîf’in “Çanakkale Şehidlerine” adlı şiirini de nazmen Arapça’ya tercüme etmiştir (metni için bk. *İslâmî Edebiyat*, sy. 8 [İstanbul 1990], s. 24-25). Yirmi kadar “mürâcaat”ı (redaksiyon) bulunan Mısrî’nin imzasını taşıyan eserlerin çoğu Kur‘ân-ı Kerîm’in Almanca, İtalyanca, Fransızca gibi dillere tercümeleri ve sözlük çalışmaları hakkındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin Mücib el-Mısrî, *Fi’l-Edebi’l-İslâmî: Fuḫûli el-Bağdâdi emîrû’s-Şi‘ri’l-Türkî el-ḳadim*, Kahire 1967, s. 7-10, 184-185; Vahidüddin Bahâeddin, *Şahşiyât mine’l-edebî’l-mu‘âşir*, Halep 1970, s. 160-162; M. Abdülmün‘im el-Hafâcî, *el-Ḥayâtü’l-edebîyye ba‘de zuhûri’l-İslâm*, Beyrut 1990, s. 164-168, 173-179; Nebile İshak M. İbrâhîm, *el-İtticâhü’l-İslâmî fi edebî’l-dukûr Hüseyin Mücib el-Mısrî* (doktora tezi, 1423/2002), Karaçi Câmîatü’d-Dirâsâti’l-İslâmiyye; Mehmet Akkuş, “Prof. Dr. Hüseyin Mücib Mısrî ve Vesiletü’n-Necât’ın Arapça Tercümesi”, *Süleyman Çelebi ve Mevlid: Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri* (ed. Mustafa Kara – Bilal Kemikli), Bursa 2007, s. 396-405; Ahmet Kazım Ürün, “Prof. Dr. Hüseyin Mücib el-Mısrî ve Türk Edebiyatına Katkısı”, *Yedi İklim*, V/37, İstanbul 1993, s. 74-76; Muhammed Habîb, “Hüseyin Mücib el-Mısrî: Hivâr”, *Ceridetü’l-üs-bû‘i’l-edebî*, sy. 802, Şam 2002; İsmail Parlâtır, “Kahire, Ayn Şems Üniversitesinde Türkoloji Çalışmaları”, *TDL*, LXXXIV/607 (2002), s. 296-299; İffet eş-Şarkâvî, “el-Üstâz ed-dukûr Hüseyin Mücib el-Mısrî fi nedveti A‘lâm fi Külliyyeti’l-âdâb”, *Ḥavliyyâtü’l-âdabi ‘Aynşems*, XXXIII/Ocak-Şubat-Mart, Kahire 2005, s. 11-17; Salâh Tehâni, “Ve Raḥale ‘amîdû’l-edebî’l-İslâmiyyi’l-mukâran”, *el-Miškât*, sy. 47, Fas 2006, s. 30; Hâzîm Mahfûz, “Râhilü’l-‘allâmeti’l-mevsû‘î Hüseyin Mücib el-Mısrî dâ‘iyetü’l-edebî’l-İslâmî fi Mısr ve’l-‘âlemi’l-‘Arabî”, a.e., s. 38; Ömer İshakoğlu, “Karşılaştırmalı Edebiyatın Öncüsü Hüseyin Mücib el-Mısrî”, *ŞM*, sy. 10 (2010), s. 5-22; Abdulmecit İslamoğlu, “Mısır Üniversitelerinde Türkoloji Çalışmaları”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XI/18, Çorum 2010, s. 146-148, 155 (maddenin yazımında Hüseyin Mücib el-Mısrî’nin 1987’de Kahire’de Mustafa Uzun’a verdiği kendi el yazısı hayat hikâyesi ve o zamana kadar yayımlanan eserlerinin listesiyle çeşitli görüşmelerde aktardığı şifahi bilgilerden de faydalanılmıştır).

MUSTAFA UZUN

MİHRİBÂNİLER

(آل مهربان)

XIII-XVI. yüzyıllar arasında
Sistan bölgesinde hüküm süren
mahallî bir hânedan
(1236-1543).

Moğol istilâsının bölgede yarattığı korku, şiddet ve karışıklık sebebiyle Sistan’ın önde gelenleri, Ramazan 633’te (Mayıs-Haziran 1236) Melik Şemseddin Ali b. Mes’ûd b. Halef b. Mihribân’a bağlılıklarını bildirip Sistan’ın idaresini üstlenmesini istediler. Bunun üzerine Melik I. Şemseddin Ali, 13 Zilkade 633 (19 Temmuz 1236) tarihinde resmen meliklik tahtına oturdu ve Nîmrûz meliklerinin ikinci ve son kolunu teşkil eden Mihribânîler hânedanının temellerini atmış oldu. Melik Şemseddin Ali, Sistan bölgesini kontrolü altına aldıktan sonra Ük, Nih ve çevresindeki kalelerle İndus nehrine kadar olan yerleri de ele